bilinmemektedir. *Rihle*'sinden öğrenildiğine göre, 688'de (1289) seyahate çıktığı zaman, ailesiyle birlikte, Mağrib'de Merakeş'in batısında, kuzeyde Tensift nehri boylarından sahilde Suveyre'ye (Mogador), doğuda Tensift'le birleşen Esifinual nehrinden Atlas Okyanusu sahillerine uzanan Hâhâ bölgesinde ve bu topraklara adını vermiş olan kabilenin arasında bulunuyordu. Bâce, Tunus, Kayrevan, İskenderiye ve Kahire üzerinden Hicaz'a gitti; dönüşte yine İskenderiye'ye uğradı. Abderî seyahati sırasında zamanının âlimleri ve edipleriyle görüşme fırsatını buldu. Bu sayede muhtelif yerlerde ders aldığı âlimler arasında Şerefüddin ed-Dimyâtî, İbn Dakīkul'îd, Ziyâeddin İbnü'l-Müneyyir, Abdullah b. Hârûn et-Tâî el-Kurtubî, Ebû Zeyd Abdurrahman b. Esedî, Ebü'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Karâfî gibi simalar vardır. Eserinden sûfîliğe meyli olduğu anlaşılan Abderî, Tunus'ta Şeyh Ebû Muhammed Abdullah b. Yûsuf el-Endelüsî'den hırka giymiştir. Ebü'l-Kāsım b. Rıdvân ile oğlu Muhammed talebeleri arasında anılır.

Bilinen ve mevcut olan tek eseri *er-Rihletü'l-Mağribiyye*'dir. Eserde, 25 Zilkade 688'de (11 Aralık 1289) hac farizası için çıktığı seyahati sırasında geçtiği yerler hakkında bilgi verir. Eser, Abderî'nin gördüğü yerlerin topografyasına dair doğru bilgiler ve coğrafî tasvirler bakımından ehemmiyet taşımaz. Fakat arkeoloji bakımından dikkate değer müşahedeleri, müellifinin bu yerlerin örf ve âdetlerine dair tetkik ve tesbitlerini ve bilhassa XII. asır sonlarında Kuzey Afrika'daki ilim ve kültür hayatıyla ilgili bol malzemeyi ihtiva eden *er-Rihle*, gerek müellifin, gerekse oğlunun icâzet aldığı âlimler hakkında etraflı bilgi verir; işaret edilen asırda ve muhitlerde muhtelif sahaların otoriteleri, bunların derslerinde okuttukları eski ve yeni ana eserleri tanıtır. Bu bakımdan *er-Rihle*, daha sonra yazılan seyahatname tarzındaki eserlere tesir etmekle kalmamış, bilhassa hal tercümesi müelliflerinin faydalandıkları önemli bir kaynak olmuştur. Müellifin geniş bilgisi eserinin ehemmiyetini artırır. Sağlam bir dil tahsili görmüş olan bu kudretli edip, eserinde cinaslar ve istiarelerle örülü, tasannulu bir üslûp kullanır. Onun bu sanatkâr tarafının ve dile hâkimiyetinin en canlı vesikası şiirleridir. Eserine aldığı manzumelerinden birinde oğluna ahlâkî düsturlar gösterir ve nasihatlar verir; diğer bir şiirinde de Selâhaddîn-i Eyyûbî'ye hitap ederek ondan İslâm ülkelerini hıristiyanların hâkimiyetinden kurtarmasını ister.

er-Rihletü'l-Mağribiyye, biri Muhammed el-Fâsî (Rabat 1968, Muhammed el-Hâmis Üniversitesi neşriyatından), diğeri Ahmed b. Cedv (Kostantine, ts., Cezayir Edebiyat Fakültesi neşriyatı, sy. 1) tarafından olmak üzere iki defa neşredilmiştir. Abderî, *Rihle*'sinin 500 beyitlik bir manzum hulâsasını da yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-Fehâris*, Fas 1347, II, 192; Brockelmann, *GAL*, I, 482; *Suppl.*, I, 883; Ziriklî, *el-A'lâm*, Kahire 1373-78/1954-59, VII, 260; X, 225; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, Dımaşk 1376-80/1957-61, XI, 244; M. Muhammed et-Tihâmî, "Rihletü'l-'Abderî ile'l-Hicâz", *ed-Dâre*, IX/4, Riyad 1404/1984, s. 95-105; Muhammed el-Fâsî, "Ebû 'Abdullah Muhammed el-'Abderî", *Revista Del Instituto de Estudios Islamicos en Madrid*, IX, X, Madrid 1961-62, s. 1-14; Mohamed Ben Cheneb, "Abderî", *İA*, I, 24; a.mlf.– W. Hoenerbach, "al-'Abdarī", *EI*² (İng.), I, 96.

NİHAD M. ÇETİN

ABDEST

(آبدست)

Başta namaz olmak üzere bazı ibadet ve amellerin yerine getirilmesinden önce yapılan dinî temizlik.

Abdest, Arapça'da "güzellik ve temizlik" mânasına gelen **vudû'** (وضوء) kelimesiyle ifade edilir. Konuyla ilgili birçok hadiste zikredilen vudû' Kur'ân-ı Kerîm'de geçmez. Kur'an'da temizlenme ve arınmayı genel olarak ifade eden kelimeler **zekâ** (زكى) ve **tuhr** (طهر) köklerinden türemiştir. İkinci kökten türemiş olan kelimeler bazı yerlerde maddî temizlik mânasına gelirse de her iki kökün müştakları daha çok mânevî bir arınmayı ifade eder. Bu dinî temizliği anlatmak için Türkçe'de kullanılan **abdest** kelimesi ise Farsça **âb** (su) ve **dest** (el) kelimelerinden oluşan ve "el suyu" mânasına gelen birleşik bir kelimedir. Fıkıhta, abdeste **tahâret-i suğrâ** (küçük temizlik), gusüle de **tahâret-i kübrâ** (büyük temizlik) denir. Abdest almayı gerektiren hallere **hades-i asgar** (küçük kirlilik), gusül yapmayı gerektiren hallere de **hades-i ekber** (büyük kirlilik) adı verilir.

İslâmiyet'ten önce, gerek Yahudilik ve Hıristiyanlık, gerekse eski Mısır, Mezopotamya, Yunan, Roma ve Uzakdoğu dinlerinde, genellikle âyine bağlı ve sembolik yönleri ağır basan abdest benzeri bazı temizlik çeşitleri görülmektedir. Daha çok din adamları tarafından belli gün, olay ve yortular münasebetiyle yapılan bu dinî temizliklerdeki ortak husus, dinlere göre yer yer farklı olmakla birlikte, insan vücudunun ya bütününün veya yalnız ellerin ve ayakların veya sadece ellerin ve ağzın, hatta yalnız parmakların yahut da âyinle ilgili bazı eşyanın temizlik ve takdis niyetiyle yıkanmasıdır. Abdest almak için su, su ile tuz veya başka bir karışım kutsal yağ veya kutsal ineğin idrarının (Hindistan'da) kullanıldığı da görülür.

Abdest konusunu ele alan bazı Batılı müellifler, İslâm'da gerek abdest gerekse temizlikle ilgili diğer hususların Hz. Peygamber tarafından yahudi, hıristiyan ve hatta putperest Arap kaynaklarından alındığını ve bu geleneklerin etkisi altında geliştiğini iddia etmektedirler (bk. *İA*, I, 25). Ancak bu iddialar, onların, İslâm'ın orijinal ve semavî bir din olmadığı, Hz. Peygamber tarafından sözü edilen kaynaklardan iktibas edilerek uydurulduğu tarzında öteden beri bilinen, ilmî olmaktan uzak art niyetli düşüncelerinin bir uzantısıdır. Bazı hadislerde de (bk. *Müsned*, II, 98; Buhârî, "Büyû'", 100) belirtildiği üzere, İslâmiyet esasen kendisinden önceki semavî dinlerde abdestin bulunduğunu doğruladığı gibi, bu hak dinlerdeki hükümler, Allah ve Resulü tarafından neshedilmeyerek geçerliliklerini korudukları ölçüde, İslâm fıkhında şer'î hükümlerin bir kaynağı sayılmıştır. Bu durum, İslâmiyet'in kendisini daha önceki semavî dinlerin doğrulayıcısı, mirasçısı ve Allah tarafından kemale erdirilmiş son şekli (bk. el-Mâide 5/3; es-Saff 61/6) olarak takdim etmesinin de tabii bir sonucudur. Hz. peygamber'in bir defasında su isteyerek abdest uzuvlarını üçer defa yıkadıktan sonra, "İşte bu, benim ve benden önceki peygamberlerin abdestidir" dediği rivayet edilir (bk. *Müsned*, II, 98; İbn Mâce, "Tahâret", 47; Beyhakī, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 80). Bu hadis münasebetiyle, abdestin daha önceki semavî dinlerde yalnız peygamberlere mi mahsus olduğu, yoksa ümmetlerine de mi şâmil bulunduğu hususu müslüman âlimler arasında tartışma konusu olmuştur. Her ne şekilde olursa olsun, İslâmiyet, bu ilâhî dinlerin unutulan ve tahrif edilen birçok hükümleri

gibi abdesti de kendine has orijinalitesi içinde, yeni bir şekil ve muhtevaya kavuşturarak teşrî kılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de abdestle ilgili hükmü açıklayan, "Ey inananlar! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar kollarınızı yıkayın, başlarınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın" (el-Mâide 5/6) meâlindeki âyet, Medine döneminde nâzil olmuştur. Namazın ise Mekke döneminde Mi'rac gecesi farz kılındığı, Cebrâil'in Hz. Peygamber'e namaz ve abdesti öğreterek birlikte abdest alıp namaz kıldıkları ve söz konusu âyetin nüzulünden önce asla abdestsiz namaz kılınmadığı, siyer âlimlerinin üzerinde ittifak ettikleri bir husustur. Abdestin ilgili âyetle farz kılındığı, daha önceleri ise namaz için abdest almanın mendub olduğu yolundaki münferit görüşler bir yana, bütün müslüman âlimler abdestin Cebrâil'in öğretmesiyle Mekke'de namazla birlikte farz kılındığını, zikredilen âyetin de mevcut bir hükmün ehemmiyetine binaen teyit ve takriri mahiyetinde olduğunu kabul ederler. Böylece abdest, üzerinde ihtilâf söz konusu olamayacak kesin ve müstakil bir nassa dayandırılmış olup, namaza bağlı tâli bir hüküm mülâhazasıyla zamanla önemsenmeyerek ihmal edilmesi ihtimali ortadan kaldırılmıştır. Bunun yanında, ilgili âyet nâzil oluncaya kadar Resûlullah'ın abdest almadan hiçbir iş yapmadığı ve hatta konuşmadığı rivayet edilmektedir (bk. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, II, 1583). Âyet, abdestin her amel için değil, namaz için farz kılındığını açıklamakla aynı zamanda Resûlullah için de bir ruhsat getirmiş olmaktadır. Nitekim daha sonraları, abdestin yalnız namaz vb. ibadetler için gerekli olduğu çeşitli münasebetlerle Hz. Peygamber tarafından dile getirilmiştir.

Zâhirîler ile Şiîler, âyetin zâhirî mânasına dayanarak her namaz için ayrı abdest alınması gerektiğini ileri sürerler. Gerçi Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidin'in genellikle her namaz için ayrı abdest aldıkları bilinmektedir. Ancak Mekke'nin fethi gününde Hz. Peygamber aynı abdestle birden fazla vaktin namazını kılmış ve Hz. Ömer'in, daha önce böyle yapmadığını söyleyerek durumu sorması üzerine, bunu bilerek yaptığını belirtmiştir. Yine sahâbeden birçoklarının aynı abdestle birkaç vaktin namazını kıldıkları sahih hadislerle rivayet edilmektedir. Gerek bu rivayetler, gerekse abdestle ilgili âyetin devamında teyemmümden bahsedilirken, **hades***in tasrih edilmesi gibi delillere dayanan dört Sünnî mezhep âlimleri, âyette geçen "namaza kalktığınızda" ifadesini, "abdestsiz olduğunuz halde namaza kalktığınızda" şeklinde yorumlayarak her namaz için ayrı abdest almanın farz değil, sünnet olduğunu kabul etmişlerdir. Bazı müsteşriklerin iddia ettikleri gibi (bk. *İA*, I, 25), hiçbir İslâm âlimi bu âyeti tefsir ederken, kendi anlayışını desteklemek gayretiyle, Kur'an metni arasına ilâveler yapmış değildir. Müfessirlerin âyetleri yorumlarken mânanın anlaşılması için birçok yerde böyle takdirî ifadeler kullanmaları tabiidir.

Namazdan başka, Kur'an'a dokunmak, Kâbe'yi tavaf etmek ve tilâvet secdesi yapmak gibi ibadet ve ameller için de abdest almak şarttır. Sünnî mezhepler bu konuda görüş birliği içindedirler. Kur'an'a dokunmak için abdestin farz olduğu hükmü Kur'an'a ve Sünnet'e dayanır (bk. el-Vâkıa 56/79; Beyhakī, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 87-88; bu delillerin değerlendirilmesi için ayrıca bk. KUR'AN). Abdestin Kâbe tavafı için vâcip oluşu ise yalnızca sünnetten kaynaklanmaktadır (bk. *Müsned*, III, 414; Nesâî, "Menâsik", 136; Tirmizî, "Hac", 112). Bunun dışında, fıkıh kitaplarında zikredilen diğer bazı durumlarda abdest almak müstehabdır. Yatmadan önce, vakit namazları için ayrı ayrı, cünüp olan kimselerin yemek-içmek istediklerinde abdest almaları bu cümledendir.

Abdest temiz su ile alınır; bu suyun vasıfları fıkıh kitaplarında anlatılmıştır. Suyun bulunmaması halinde veya kullanma imkânı olmayan durumlarda teyemmüm edilir.

Abdestin farzları, âyette (el-Mâide 5/6) zikredildiği üzere şunlardır: Yüzü yıkamak, kolları dirseklere kadar yıkamak, başa meshetmek, ayakları topuklara kadar yıkamak. Sünnî dört mezhep bu şartlar üzerinde ittifak etmiştir. Ancak Şâfiîler bu şartlara, niyet ve tertibi de ilâve ederler. Hanbelîler tertibi ve uzuvların ara verilmeden ardarda yıkanmasını (muvâlât), Mâlikîler niyet ve uzuvların ardarda yıkanması yanında, uzuvların yıkanırken ovulmasını da (tedlîk) abdestin şartlarından sayarlar. Hanefîler'e göre, âyette zikredilen dört şart dışındaki bu ilâveler farz değil sünnettir. Bu şartlara riayet edilerek alınan bir abdestin sahih olabilmesi için, abdest uzuvlarında kuru yer bırakılmaması ve deri üzerinde suyun temasını engelleyecek bir şeyin bulunmaması gerekir. Abdestin şartları ve bu şartların mahiyetiyle ilgili diğer görüş ayrılıkları, konuya dair âyet ve hadislerin farklı yorum ve değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Burada zikredilmesi gereken bir husus da şudur: Sünnî dört mezhep ile Hâricîler ve Şîa mezheplerinden Zeydiyye'ye göre abdest alırken ayakları yıkamak farz olduğu halde, İmâmiyye (Ca'feriyye) Şîası, ayakların yıkanmayıp çıplak olarak üzerlerine meshedilmesi gerektiği görüşündedir. Bu ihtilâf, abdestle ilgili âyette bulunan bir okuyuş (kıraat) farklılığından ileri gelmektedir. Abdest konusunda Hz. Peygamber ve ashabının tatbikatına aykırı olan İmâmiyye'nin bu görüşü diğer mezheplerce reddedilmiştir. Hz. Peygamber'in sünnetiyle sabit olan "mest üzerine meshetmek" ise Sünnî mezheplerce benimsenirken Hâricîler ve Şiîler tarafından kabul edilmemiştir.

Abdestin Hz. Peygamber'in uygulamasına dayanan bazı sünnetleri de vardır ki başlıcaları şunlardır: Abdeste besmele ile başlamak, önce elleri bileklere kadar yıkamak, ağıza ve buruna su vermek (**mazmaza*** ve **istinşâk***), önce sağ organları yıkamak veya meshetmek, organları üçer defa yıkamak, kulaklara ve boyuna meshetmek, misvak kullanmak. Niyet, tertip, organları ardarda yıkamak ve ovmak da Hanefîler'e göre sünnettir. Abdestten sonra iki rek'at namaz kılınması da Hz. Peygamber tarafından tavsiye edilmiştir. Abdest alırken kıbleye dönmek, suyu israf etmemek, zaruret olmadıkça başkasından yardım istememek, gereksiz yere konuşmamak, ağıza ve buruna suyu sağ elle vererek burnu sol elle temizlemek gibi hususlar abdestin âdâbından olup bunların aksini yapmak mekruhtur.

Usul ve âdâbına uygun bir abdest şöyle alınır: Abdeste besmele ile başlanıp önce eller bileklere kadar üç defa yıkanır. İki elin parmak aralarının da iyice yıkanmasına dikkat edilir. Misvak veya fırça ile, bunlar yoksa sağ elin parmaklarıyla dişler temizlendikten sonra, ağız sağ avuca alınan su ile üç defa çalkalanır. Üç defa da yine sağ elle buruna su çekilir ve sol elle sümkürülür. Oruçlu olmayan kimse avucuna bol su alarak suyun ağız ve burunun her yerine ulaşmasını sağlar. Oruçlu olanın ise da-

ha tedbirli davranarak suyun boğaza kaçmamasına dikkat etmesi gerekir. "Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya" diye niyet edilerek yüz üç defa yıkanır (eller yıkanırken de niyet edilebilir). Sakalı olan kimse parmaklarını alttan yukarı sakalın arasına geçirerek kıl diplerine suyun ulaşmasını sağlar. Sonra sağ kol dirsekler de dahil olmak üzere üç defa yıkanır. Ardından sol kol aynı şekilde yıkanır. Sağ el ıslatılarak başın üstü bir defa meshedilir. Bu şekilde başın dörtte birini meshetmek yeterli ise de iki elle tamamının meshedilmesi sünnettir. Eller yine ıslatılarak başparmakla kulağın dışı, şahadet parmağı veya serçe parmakla içi meshedildikten sonra her iki elin arkasıyla boyun meshedilir. Önce sağ, sonra sol ayak, parmak uçlarından başlayarak topuklar ve aşık kemikleri dahil olmak üzere bileklere kadar üçer defa yıkanır. Parmak aralarının yıkanmasına özel dikkat gösterilir. Abdestten sonra kelime-i şehâdeti okumak, kıbleye yönelerek abdest alınan sudan bir miktar içmek ve Kadr sûresini okumak abdestin âdâbındandır.

Abdesti bozan şeyler: İdrar ve dışkı yollarından herhangi bir şeyin çıkması. Bayılma, delirme, sarhoş olma ve uyuma gibi şuurun kontrolüne engel olan durumlar. Vücudun herhangi bir yerinden kan, irin gibi şeylerin çıkarak akması ve yaranın etrafına yayılması (Şâfiî ve Ca'ferîler'e göre bu durumda abdest bozulmaz). Ağız dolusu kusmak. Kadın ve erkeğin tenlerinin birbirine değmesi (Hanefîler'e göre bu durumda abdest bozulmaz. Ancak, kişilerin birbirlerine mahrem olup olmamaları, cinsî haz ve kasdın bulunup bulunmaması gibi hususlarda Hanefîler dışındaki mezhepler arasında görüş ayrılıkları vardır). Bunlardan başka, mezheplere göre farklılık gösteren diğer bazı hallerde de abdest bozulur.

Abdest, başlı başına bir maddî temizlik olması ve birçok tıbbî faydalar taşıması yanında, temelde bir mânevî temizlik ve arınma vasıtasıdır. Abdestin imanın yarısı olduğunu, abdest alırken yıkanan uzuvlardan günahların döküldüğünü, kıyamet gününde müslümanların abdestin eseriyle yüzleri, el ve ayakları parlak olduğu halde çağrılacaklarını ifade eden hadislerle, abdestin fazileti hakkındaki diğer birçok hadis bulunması, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Abdestin, fıkıh ıstılahında, maddî kirliliği değil de mânevî kirliliği ifade eden **hadesten** temizlenme sayılması da onun bu özelliğini gösterir. Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in temizlik ve arınmayla ilgili emir ve tavsiyeleri yanında, İslâmiyet'te en önemli ibadet olan ve günün belli vakitlerinde eda edilen namazın bir ön şartı olarak farz kılınan abdest, bu yönüyle, müslümanların her zaman maddî ve mânevî temizlik içinde bulunmalarını düzenli biçimde sağlayan bir temel unsurdur. Vücudun dış tesirlere daha açık ve dolayısıyla kirlenme ihtimali daha çok olan yerlerinin sık sık yıkanmasının temizlik ve sağlık açısından temin edeceği faydalar, açıklanmaya lüzum göstermeyecek kadar çoktur. Bunların yanında abdestin insan sağlığı bakımından temin edeceği diğer maddî faydaların bazıları şöyle sıralanabilir:

Vücut doku ve hücrelerinin iyi beslenebilmesi için kan dolaşımını sağlayan damarların tabii esnekliklerinin korunmasında ve damar sertlikleri ile tıkanmalarının önlenmesinde abdestin rolü büyüktür. Vücutla farklı ısıdaki suyun deriye temas etmesiyle damarlar açılıp kapanarak esneklik kazanır. Damarlarda daralma ve tıkanmaya yol açan vücut dokularındaki birikmiş artık maddelerin daha çok el, ayak ve yüz bölgelerinde bulunduğu göz önüne alınırsa, abdest alırken, yıkanmak üzere bu organların seçilmesindeki hikmet daha iyi anlaşılır. Ağız, burun ve boynun iki yanının su ile teması da özellikle beyinde kan dolaşımının güçlenmesi bakımından çok faydalıdır. Bunun gibi vücudun temel korunma sistemi olan lenf dolaşımını sağlayan ve vücuda giren mikroplara karşı koyarak onlarla savaşan beyaz kan hücrelerini (lenfosit), dokuların en ücra köşelerine ulaştıran lenf damarlarının düzenli çalışmasında da abdestin büyük tesiri vardır. Abdestte el ve ayakların yıkanması, vücut merkezine uzak bölgelerdeki lenf damarlarının dolaşım hızını artırdığı gibi, lenf sisteminin en önemli bölgeleri olan yüz, boğaz ve burnun yıkanması da bu sisteme önemli bir masaj ve güç kaynağı olur. Diğer taraftan, insan vücudunda bütün hücrelerin çevresinde belli bir oranda bulunan ve vücut bütününde normal durumda hissedilmeyecek derecede denge arzeden statik bir elektrik vardır. Havada oluşan elektriklenme, özellikle zamanımızda yaygın olarak kullanılan plastikten yapılmış giyim eşyaları, taşıt araçları vb. şeyler vücudun dış yüzünden aşırı elektron artışına sebep olur. Bu durum, sinir sistemi üzerinde ciddi rahatsızlıklar doğuracağı gibi, deri altındaki minik kasların yorulması ve esnekliklerini kaybetmesi sebebiyle yüzde ve diğer yerlerde kırışıklıklar ve sarkmalara da yol açar. Vücuttaki statik elektriğin fazlasını atmanın yollarından biri de su ile yıkanmak veya toprağa temas etmektir. Bu ise abdest ile teyemmümün vücudun elektrostatik dengesini korumadaki rol ve önemine işaret bakımından yeterlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 98; Buhârî, "Büyû'", 100; İbn Mâce, "Ṭahâre", 47; Tirmizî, "Ḥac", 112; Nesâî, "Menâsik", 136; İbn Hazm, *el-Muḥallâ* (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire 1347, I, 72-95; Beyhakī, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I, 80, 87-88; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Aḥkâmü'l-Ḳur'ân* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1394/1974, II, 557; Nevevî, *Şerḥu Müslim*, Beyrut 1392/1972, III, 99-103, 135; İbn Kudâme, *el-Muġnî* (nşr. Muhammed Halîl Herrâs), Kahire, ts. (Mektebetü İbn Teymiyye), I, 102-103; İbn Hacer, *Fetḥu'l-Bârî* (nşr. Tâhâ Abdurraûf Sa'd v.dğr.), Kahire 1398/1978, II, 4; Bahrânî, *el-Ḥadâ'iḳu'n-nâḍire* (nşr. Muhammed Takī el-Îravânî), Beyrut 1405/1985, II, 120 vd.; Şevkânî, *Neylü'l-evṭâr*, Kahire 1391/1971, I, 243-245; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muḥtâr*, Kahire 1386/1966, I, 90-178; M. Kâzım et-Tabâtabâî, *el-'Urvetü'l-vüşkā*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Mesîre), I, 75-105; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, II, 1583-1586; Haluk Nurbaki, *Kur'an Mucizeleri*, İstanbul 1987, s. 43-45; "Ablution", *EAm.*, I, 41; H. Hartzell Bro., "Ablution", *EBr.*, I, 40; J. Schacht, "Vuḍū'", *Shorter Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1953, s. 635; a.mlf., "Abdest", *İA*, I, 25-26; W. Popper, "Purification (Muslim)", *ERE*, X, 496-500; I. K. Poonawala, "Ablution, Islamic", *EIr.*, I, 224-226.

ABDÜLKADİR ŞENER

ABDESTHANE

(آبدست خانه)

İdrar ve sindirim artıklarını çıkarmak için özel olarak yapılmış yer, helâ.

Halk dilinde **aptesane** şekline dönüşmüş olan **abdesthâne**, Farsça **âb-dest** (el suyu, ibadet öncesi yapılan temizlik) ve **hâne** (kapalı yer, oda, ev) kelimeleriyle teşkil edilen Osmanlıca birleşik bir isimdir. Her dilde helâya verilen isimler, mümkün olduğu kadar onun gerçek hüviyetini kapatmaya yönelik nezaket kelimelerinden seçilmiştir ve abdesthane de bunlardan biridir. Dolayısıyla bu ad, lavabolu tuvaletler için kullanıldığında da yine yalnız helâ anlamında-